

СУҒУРТА ФАОЛИЯТИНИ РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АСОСИДА РИВОЖЛАНТИРИШ МУАММОЛАРИ

Тургунмирзаев Азмиддин Шамситдин ўғли

*Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий тараққиёт ва камбағалликни қисқартириш вазирлиги ҳузуридаги Бизнес ва тадбиркорлик олий мактаби
Бизнесни бошқариш (Master of Business Administration) магистратура
битирувчиси
Azmid_shams@mail.ru*

Шамситдинов Мирсаид Азмиддин ўғли

*Наманган Мухандислик-технология институти Иқтисодиёт факультети
талабаси
Shamsitdinovmirsaid0330@gmail.com*

Аннотация. Ўзбекистон суғурта бозорини рақамлаштириш асосида бошқариш ва суғурта компаниялари томонидан таклиф қилинаётган суғурта хизматларини рақамли суғурта хизматларига ўтказиш масалалари кўриб ўтилган. Бунда дунёни ривожланган суғурта бозори ва унинг иштирокчилари бўлган суғурта компанияларини тажрибаларидан фойдаланилган. Суғурта компанияларини рақобатбардошлилигини ва молиявий барқарорлигини тўлиқ таҳлил қилган ҳолда самарали бошқарув қарорларини чиқариш тўғрисидаги фаразлар илгари сурилган.

Калит сўз ва иборалар: Суғурта бозорини рақамлаштириш, рақамли суғурта хизматлари, суғурта бозори иштирокчилари, рақобатбардошлилиги, молиявий барқарорлиги, самарали бошқарув қарорлар, интернет-суғурта, блокчейн, булутли технологиялар, телематика, сунъий интеллект.

Аннотация. Узбекистан страхование рынок, основанный на цифрах, и страхование компанияобеспечение предложения по страхованию услуги по цифровому страхованию. Bunda duneni rivojlangan страховой рынок и участники рынка страхования boulgan страхование опытного компанидан фойдаланилган. Страхование представляет собой конкурентные и финансовые решения, связанные с долгосрочным анализом.

Ключевые слова и фразы: Цифровизация страхового рынка, цифровые страховые услуги, участники страхового рынка, конкурентоспособность, финансовая стабильность, эффективные управленческие решения, интернет-страхование, блокчейн, облачные технологии, телематика, искусственный интеллект.

Annotation. Uzbekistan insurance market based on numbers and insurance companysupply of insurance offers digital insurance services. Bunda duneni rivojlangan insurance market and insurance market participants boulgan insurance experienced companydan foidalanilgan. Insurance represents competitive and financial solutions related to long-term analysis.

Key words and phrases: Digitalization of the insurance market, digital

insurance services, insurance market participants, competitiveness, financial stability, effective management decisions, Internet insurance, blockchain, cloud technologies, Telematics, artificial intelligence.

Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётининг рақобатбардошлигини таъминлаш, банк-молия тизимининг халқаро стандартлар ва нормаларга мувофиқ ривожланиши, шубҳасиз, тармоқ ва соҳаларга инновацион лойиҳа ва ғояларнинг қанчалик татбиқ этилаётганлиги билан чамбарчас боғлиқ. Бу борада мамлакатимиз иқтисодиётига инновациянинг муҳим шакли сифатида рақамли технологияларнинг тезкорлик билан жорий этилиши долзарб аҳамиятга эга. 2020 йил 25 январдаги Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномасида “Рақамли технологиялар нафақат маҳсулот ва хизматлар сифатини оширади, ортиқча харажатларни камайтиради”¹, деб алоҳида таъкидланганлиги бежиз эмас.

Иқтисодиётнинг барча соҳаларига, шу жумладан банк-молия тизимига рақамли технологияларни жорий этиш ҳолатини тадқиқ этиш натижалари мазкур тизимнинг таркибий қисми бўлган суғурта секторида ҳам маълум ишлар амалга оширилаётганлиги кўрсатмоқда. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 2 августдаги “Ўзбекистон Республикасининг суғурта бозорини ислоҳ қилиш ва унинг жадал ривожланишини таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4412-сон қарорида суғурта фаолиятини ташкил этиш ва тартибга солиш соҳасида замонавий ахборот технологияларидан кенг фойдаланиш, суғурта хизматларининг электрон турларини фаол жорий этиш ва ривожлантириш республикамиз суғурта бозорини ислоҳ қилиш ва жадал ривожлантиришнинг асосий йўналишларидан бири этиб белгиланганлиги эътиборга молик.²

Суғурта хизматларининг электрон турлари интернет-суғурта ёки замонавий тилда айтганда рақамли суғурта технологияларининг шаклларида бири ҳисобланади. Ўзбекистон суғурта бозорида суғурта хизматларининг электрон турларини қўлланилиш ҳолатини таҳлил этишдан олдин ушбу йўналишда хорижий давлатларда амалга оширилаётган ишларни ўрганиш фойдадан холи эмас. IT соҳасидаги мутахассис А.Ахмедовнинг фикрига кўра, биринчи электрон суғурта турлари АҚШда жорий этилган бўлиб, бу 1994 йилларга тўғри келади.³ Қизиғи шундаки, интернетдаги дастлабки суғурта ваколатхоналарини суғурта компаниялари эмас, балки суғурта брокерлари ташкил этишган. АҚШнинг “EindMyInsurance” брокерлик компанияси 1994 йилда интернет тармоғида ўзининг сайтини яратади. Кейинчалик “Progressive”, “ElektricInsurance-Company” ва “Allstate” суғурта компаниялари ҳам тармоқда ўз сайтларини яратиб, мижозларга

¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга мурожаатномаси//Халқ сўзи, 2020 йил 26 январь.

² Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 2 августдаги “Ўзбекистон Республикасининг суғурта бозорини ислоҳ қилиш ва унинг жадал ривожланишини таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4412-сон қарори // <https://www.lex.uz/docs/4459802>.

³ Ахмедов А. Инновации в страховании: теория и практика //журнал ICTNEWS. – 2016. - № 3. – с.44-45.

электрон суғурта хизматларини кўрсатган.

Жаҳон суғурта хизматлари бозорида рақамли технологияларни жорий этиш ва ривожлантиришга қаратилган “Insurtech” деб номланувчи стартап лойиҳаларини молиялаштиришга катта эътибор қаратилмоқда. “Willis Towers Watson” суғурта брокерлик компанияси ўтказган тадқиқот натижаларига кўра, АҚШда 2013 йилдан 2018 йилнинг биринчи ярмига қадар ҳаётни ва соғлиқни суғурталаш бўйича стартап лойиҳаларига 5,1 млрд.АҚШ доллари, бахтсиз ҳодисалардан суғурталаш ва мулкларни суғурталаш юзасидан стартап лойиҳаларига 4,2 млрд.АҚШ доллари миқдоридagi пул маблағлари сарфланган.⁴ Ушбу суғурта турларини рақамлаштириш бўйича жаҳон суғурта бозорида амалга оширилган инвестицияларнинг қарийб 58,0 фоизи АҚШ, 7,0 фоизи Буюк Британия, 5,0 фоизи Германия ва Хитой, 4,0 фоизи Ҳиндистон, 3,0 фоизи Францияга ва қолган 18,0 фоизи эса бошқа давлатлар ҳиссасига тўғри келган.

Келтирилган рақамлар, юқорида қайд этилганидек, 2018 йилнинг биринчи ярмига оид бўлиб, бизнинг назаримизда, ушбу рақамлар 2020 йилнинг охирига келиб кескин ошган бўлиши мумкин. Буни шу билан асослаш мумкинки, бугунги кунда жаҳон суғурта бозорида рақобат кескин кучайган бўлиб, мижозларнинг талабларига мос келадиган янги суғурта хизмат турларини таклиф этиш, айнан, Insurtech суғурта технологиялари орқали тақдим этилади. Бунга ҳеч қандай шак-шубҳа бўлиши мумкин эмас.

Суғурта хизматларини кўрсатишда рақамли технологияларни қўллашга Ўзбекистон Республикасининг ташқи иқтисодий фаолиятида муҳим ўринни эгалловчи Россия Федерациясида ҳам алоҳида эътибор қаратилмоқда. Буни қуйида келтирилган далиллардан ҳам кўриш мумкин. 2012-2016 йилларда Россия суғурта бозорида электрон суғурта полисларини сотиш суръати 72,0 фоизга ўсиб, 5,5 млрд.рубли ташкил этган. 2017 йилнинг 9 ойи мобайнида эса электрон суғурта хизматларини кўрсатиш орқали 20,5 млрд.рубль суғурта мукофотлари тўпланган.⁵ Буни шу билан изоҳлаш мумкинки, 2017 йилдан бошлаб Россия суғурталовчиларига автофуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурталаш бўйича электрон полисларни сотишга қонун доирасида рухсат берилган.

“Эксперт РА” рейтинг агентлиги маълумотларига кўра, Россияда автофуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурталашни ҳисобга олмаган тақдирда ҳам электрон суғурта хизматлари ҳажми жадал суръатларда ошишда давом этмоқда. Биргина, 2018 йилда Россия Федерацияси суғурта бозори бўйича автофуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғуртаси бўйича келиб тушган суғурта мукофотларини ҳисобга олмаганда ҳам электрон суғурта хизматлари кўрсатишдан келиб тушган суғурта мукофотлари ҳажми

⁴ Развитие электронного страхования. Стратегия развития страховой отрасли Российской Федерации на период с 2018 до 2021 года. с.20. // https://raex-a.ru/files/research/2018_bsr_research_vol1.pdf.

⁵ Цыганов А.А., Брызгалов Д.В. Цифровизация страхового рынка: задачи, проблемы и перспективы // М.: журнал “Экономика и управление”, №2 2018 г.-с.115.

6,0 млрд.рубли ташкил этган.⁶

Шуни алоҳида қайд этиш зарурки, мамлакатимизда ҳам рақамли технологияларнинг бир кўриниши сифатида электрон суғурта турларини ривожлантиришга катта эътибор қаратилмоқда. Масалан, “Кафолат” суғурта компаниясининг веб-сайтида қуйидаги маълумотлар мавжуд: “Суғурта полисини уйингиздан чиқмаган ҳолда 5 дақиқада расмийлаштиришни хоҳлайсизми? www.kafolat.uz орқали аризаларни расмийлаштиринг”, “Суғурта хизматлари мобиль дастури орқали”.⁷ Ушбу жумлаларни чуқурроқ таҳлил этадиган бўлсак, унда суғурта хизматларини кўрсатишдаги инновацион ёндашувни, аниқроқ қилиб айтганда, суғуртанинг рақамлаштирилган қиёфасини кашф этиш мумкин.

2019 йилда “Ўзбекинвест” суғурта компанияси томонидан онлайн суғурта хизматлари кўрсатишга ихтисослашган “insurance.uz” лойиҳаси амалиётга татбиқ этилди. Суғурта маҳсулоти истеъмолчилари ўзларини кизиқтирган суғурта маҳсулотларини онлайн тарзда интернетдаги ушбу сайтдан харид қилишлари мумкин бўлади.⁸ Ҳозирги кунда ушбу компания, нафақат, онлайн суғурта хизматларини кўрсатмоқда, балки суғурта ҳодисалари содир бўлиши натижасида етказилган зарарларни қоплашда ҳам онлайн тизимидан самарали фойдаланмоқда. Шу ўринда, суғурта хизматларини миждозларга онлайн таклиф этиш бошқа суғурта компанияларида ҳам яхши йўлга қўйилганлигини қайд этиб ўтиш зарур.

Жаҳон иқтисодиёти ва халқаро молия бозорларида кузатилаётган интеграция жараёнлари Ўзбекистон иқтисодиётига, бинобарин, унинг ажралмас қисми бўлган суғурта хизматлари бозори тараққиётига жиддий таъсир кўрсатмоқда. Бу ўз навбатида, иқтисодчи олим Ш.Жонодилов қайд этганидек, “Бугунги глобаллашув жараёнида суғурта хизматлари бозорида юқори рақобат шароитида суғурта компаниялари асосий диққат эътиборини суғурта маҳсулотларини сотишда янги технологиялардан фойдаланишга қаратиши лозим бўлади. Бунда эса суғурта компаниялари олдида Интернет технологияларига асосланган янги инновацион лойиҳаларни амалга ошириш талаби қўйилади”.⁹

Дарҳақиқат, суғурта хизматлари бозори юксак ривожланган хорижий давлатлар тажрибасига назар соладиган бўлсак, суғурта компаниялари фаолиятида рақамли технологияларга асосланган хизматлар аллақачон йўлга қўйилганлигининг гувоҳи бўламиз. Масалан, дунёнинг йирик суғурта компанияларидан бири Allianz AG компанияси 2017 йилда ўзининг бизнес жараёнларини рақамлаштиришга 800,0 млн.АҚШ доллари ажратишини маълум қилган.¹⁰ Шу ўринда таъкидлаш жоизки, 2018 йилда жаҳон миқёсида

⁶ Будущее страхового рынка: переломить тренд. // www.raexpert.ru.

⁷ “Кафолат” суғурта компанияси сайтнинг бош саҳифаси // www.kafolat.uz

⁸ “Ўзбекинвест” онлайн суғурта соҳасида insurance.uz ни таклиф этади. (2019). // www.uzbekinvest.uz.

⁹ Жонодилов Ш.Ў. Миллий суғурта компаниялари фаолиятини инновацион технологиялар асосида ривожлантириш истикболлари. // “Халқаро молия ва ҳисоб” илмий эл. журнали. № 1, февраль, 2018 й. 7-б.

¹⁰ Mbracingpattern-change-model-innovation-across-banking-insurance-and-asset-management. <http://perspectives>.

суғурта соҳасига рақамли технологиялар (digital technology)ни жорий этиш ва ривожлантиришга 2,6 млрд.АҚШ доллари миқдоридаги маблағларнинг йўналтирилганлиги суғурта хизматларини рақамлаштиришга нечоғли аҳамият берилаётганлигидан далолатдир.¹¹ Экспертларнинг фикрига кўра, бундан кейин суғурта хизматларини кўрсатишдаги инновацион йўналишлар, айнан, суғурта компаниялари фаолиятида блокчейн, булутли технологиялар, телематика, сунъий интеллект каби замонавий технологияларни қўлланилиши билан изоҳланади.

Демак, суғурта хизматларини кўрсатишда рақамли технологиялар билан боғлиқ инновацияларни қўллаш, бир томондан, суғурта компанияси томонидан ушбу йўналишда катта миқдорда инвестициялар сарфлашни, иккинчи томондан, компанияда ахборот технологиялари, дастурий инжиниринг ва интернет соҳасини чуқур биладиган мутахассислар ишлашини тақозо этади. Шунингдек, соҳага инновацияларни жорий этиш, нафақат, суғурта компанияларида бошқарув ва операцион харажатларни қисқартириш, балки суғурта хизматлари истеъмолчилари учун ҳам катта қулайлик яратади. Яъни, суғурта соҳасига инновацияларни жорий этиш, суғурта полисини расмийлаштириш ва сотиб олиш, суғурта мукофотини ҳисоблаш ва тўлаш жараёнларини тўлиқ интернет технологиялари, хусусан, онлайн шаклда амалга ошириш имкониятини беради.

Маълумки, барча соҳаларда бўлгани каби суғурта тармоғида ҳам рақамли технологияларни қўллаш глобал интернет тармоғида рақамли платформалар яратиш орқали амалга оширилади. Рақамли платформа дастурий иловаларни қисқа муддатда ишлаб чиқишни назарда тутувчи бошқарув ва сервис воситаларнинг техник архитектурасини ўзида мужассамлаштиради.¹² Унинг асосини суғурта компаниялари, мижозлар ва бошқа манфаатдор томонлар ўртасида тезкор ахборот алмашинувини таъминлайдиган очиқ стандартлар ташкил этади.

Сўнгги йилларда халқаро амалиётда фуқаролар, ташкилотлар ва маҳсулотларнинг комплексини рақамли платформада бирлаштирган рақамли экотизимлар вужудга келмоқда. Масалан, дунёнинг етакчи суғурта компанияларидан бири “Ping An” (Хитой) шундай рақамли экотизим платформасига эга бўлиб, охириги беш йилда 500,0 миллиондан ортиқ онлайн мижозларига банк иши, соғлиқни сақлаш, “ақлли” шаҳар ва уй-жой қурилиши билан боғлиқ хизматларни кўрсатмоқда. Компания турли тармоқларга хизмат қилувчи 11 та янги рақамли платформаларни яратди ва

eiu.com/financial-services/future-financial-services-transforming-industry/article/mbracingpat-tern-change-modelin-novation-across-banking-insurance-and-asset-management.

¹¹ Insurtech funding in 2018 close to all time record. <https://www.postonline.co.uk/technology/3881261/insurtech-funding-in-2018-close-to-all-time-record>.

¹² Шеннаев Х.М. Суғурта соҳасида рақамли технологияларни қўллашнинг баъзи масалалари. The International Online Conference Proceedings on Digital Economy: Impacts, Challenges and Prospects. 23rd of April 2020. Tashkent: Management Development Institute of Singapore in Tashkent. ISBN: 978-9943-4969-9-6. – p.162.

суғурта агентлари сонини 1,4 миллионга етказди.¹³

Ривожланган мамлакатларнинг тажрибасидан келиб чиққан ҳолда Ўзбекистон Республикаси суғурта бозорида фаолият кўрсатаётган суғурта компаниялари ўз бизнес жараёнларини рақамли технологияларнинг энг содда шакллари қўллаш асосида ташкил этишга ҳаракат қилмоқда. Аксарият суғурта компаниялари айрим суғурта хизматларини расмий веб-сайтларига жойлаштирилган ва Android платформасида ишлайдиган мобиль иловалари орқали онлайн тарзда сотишни йўлган қўйган. Масалан, республика суғурта бозорининг хусусий секторида фаолият кўрсатаётган “Gross insurance” суғурта компанияси ўзининг www.gross.uz сайти орқали мижозларга транспорт воситалари эгаларининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурталаш, қўчмас мулк суғуртаси, автосуғурта (каска), тиббий суғурта ва саёҳат суғуртаси каби суғурта хизматларини онлайн сотиш тизимини жорий этган.¹⁴ Тизимнинг мижоз учун қулайлик томони шундаки, биринчидан у суғурта полисини ўзига қулай шартларда ва санокли дақиқаларда расмийлаштиради, иккинчидан суғурта компаниясига хизмат ҳақи сифатида тўланадиган суғурта мукофотини амалдаги тўлов тизимлари, масалан, Рауме тизими орқали уйдан ёки иш хонасидан туриб амалга ошириши мумкин.

Мазкур жараёнда инсон омили, деярли, иштирок этмайди. Рақамли технологияларни ижтимоий-иқтисодий ҳаётнинг барча жабҳаларига жорий этишдан кўзланган асосий мақсад ҳам шундан иборат. Шу билан бирга, Ўзбекистон Республикаси суғурта соҳасига рақамли технологияларни қўллашда бир қатор муаммолар кўзга ташланади. Жумладан, ҳозирги кунда суғурта компанияларида мавжуд компьютерлар ва дастурлар ҳамда катта ҳажмдаги маълумотларни қабул қилиш, сақлаш ва қайта ишлаш қобилиятига эга бўлган серверлар талабга жавоб бермайди. Иккинчидан, суғурта компанияларида қўлланилаётган онлайн суғурта хизматлари рақамли платформаларга асосланмаган. Бундан ташқари, мамлакат миқёсида суғурта шартномаларини рўйхатга олишнинг ягона электрон маълумотлар базаси ишлаб чиқилмаган. Ҳар доим ҳам аҳолида суғурта хизматларини интернет тармоғи орқали харид қилишга шарт-шароитлар етарли даражада яратилмаган.

Суғурта соҳасида замонавий технологияларни жорий этиш, ўз навбатида, ҳар бир суғурта компаниясидан зарур дастурий маҳсулотларни ишлаб чиқиш ёки харид қилиш, рақамли платформалар яратиш ишларига катта миқдорда инвестиция маблағларини жалб этишни талаб қилади. Фикримизча, яқин йилларда Ўзбекистон миллий суғурта бозорини халқаро суғурта бозорларига интеграциясини таъминлаш, қолаверса, республика ҳукумати томонидан иқтисодиётнинг барча тармоқларини рақамлаштириш бўйича қабул қилган қарорлари ўз натижасини беради. Шуни алоҳида

¹³ Building a tech-enabled ecosystem: An interview with Ping An's Jessica Tan. <https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/business%20functions/mckinsey%20digital/our%20insights/mckinsey%20quarterly%202018%20and%20full%20issue/mckinsey-quarterly-2018-number-4.pdf>. P.90.

¹⁴ “Gross Insurance” суғурта ташкилоти веб-сайтнинг бош саҳифаси (2020). www.gross.uz.

таъкидлаш керакки, электрон суғурта хизматлари юридик ва жисмоний шахслар бўлмиш миждозларга анча қулайлик яратиши билан бир қаторда суғурта шартномасини тузиш ва унга хизмат кўрсатиш билан боғлиқ суғурта компанияси харажатларини кескин қисқартиради.¹⁵

Суғурта соҳасини кенг миқёсда ислоҳ қилиш, тармоқнинг ички ва ташқи рақобатбардошлигини ошириш, суғурта маҳсулотларининг оммабоплиги ва аҳоли учун қулайлигини таъминлаш, суғурта маҳсулоти истеъмолчиларининг манфаатларини ҳимоя қилиш, бизнес-жараёнларни халқаро норма ва стандартларга мувофиқлаштириш борасида маълум ишлар амалга оширилаётганлигини таъкидлаш ўринли. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 2 августдаги “Ўзбекистон Республикасининг суғурта бозорини ислоҳ қилиш ва унинг жадал ривожланишини таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида” ПҚ-4412-сон қарорига асосан суғуртанинг айрим турлари бўйича электрон полисларни (“Е-полис”), шу жумладан Интернет, мобил иловалар, инфокиосклар орқали расмийлаштириш механизмини жорий этиш, уларни қоғоз шаклидаги суғурта шартномаларига (полисларига) тенглаштирилганлиги истиқболда замонавий суғурта архитектурасини инновацион ривожланиши учун шарт-шароит яратади.¹⁶

Krish Krishnakanthan, Jens Lansing, Björn Münstermann, Peter Braad Olesen and Ulrike Vogelgesangларнинг фикрича, суғурта тармоғи маҳсулот ишлаб чиқиш, суғурта даъволарини баҳолаш ва энг муҳими суғурта маҳсулоти истеъмолчиларининг манфаатларини қаноатлантиришда, кўпроқ, рақамли технологияларга таянмоқда.¹⁷ Замонавий дунёда ахборот технологиялари ишлаб чиқаришнинг ажралмас қисмига айланиши баробарида суғурта компанияларига Insurtech технологиялари хусусида тасаввур ҳосил қилиш имкониятини бермоқда.

Суғурта фаолиятини модернизация қилиш йиллар давомида маънан ва жисмонан эскириб қолган ахборот технологиялари платформасини янгилаш, суғурта компаниясини рақамли муҳитда ишлашини таъминлайдиган стандарт дастурий маҳсулотлар комплексини харид қилиш ёхуд яратиш лозим бўлади.

Замонавий суғурта фаолиятини ахборот технологиялари тизимлари орқали инновацион ривожлантириш, дастлаб, суғурта компаниясининг Интернет платформасини яратиш, зарурий дастурий маҳсулотларни сотиб олиш, бу жараёнга ахборот технологиялари соҳасидаги малакали ходимларни жалб этиш каби йирик харажатларни амалга оширишни тақозо этади. Бироқ,

¹⁵ Шеннаев Х.М. Суғурта хизматлари кўрсатишнинг инновацион йўналишлари. “Иқтисодиёт тармоқлари ва соҳаларига инновацияларни жорий этиш механизмларини такомиллаштириш” мавзусидаги республика онлайн илмий-амалий конференция тезислар тўплами. Ўзбекистон Республикаси Банк-молия академияси. 2020 йил 15 май. – Тошкент: “Молия” нашриёти, 2020. 409-б.

¹⁶ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 2 августдаги “Ўзбекистон Республикасининг суғурта бозорини ислоҳ қилиш ва унинг жадал ривожланишини таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида” ПҚ-4412-сон қарори.// <https://www.lex.uz/docs/4459802>.

¹⁷ Krish Krishnakanthan, Jens Lansing, Björn Münstermann, Peter Braad Olesen and Ulrike Vogelgesang. IT modernization in insurance: Three paths to transformation. (2019).//<https://www.mckinsey.com/industries/financialservices/our-insights/it-modernization-in-insurance-three-paths-to-transformation>.

бизнинг фикримизча, суғурта компаниясининг бизнес-моделини трансформация қилиш, истиқболда суғурта даъволарини қайта ишлашнинг аниқлиги ва ушбу даъволарни тартибга солишда операцион харажатларни кескин қисқартириш имкониятини яратади.

Шу ўринда қайд этиш жоизки, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 5 октябрдаги “Рақамли Ўзбекистон-2030” стратегиясини тасдиқлаш ва уни самарали амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-6079-сон Фармонининг қабул қилиниши ва унга кўра 2022 йил якунига қадар ҳар бир аҳоли пункти 10 Мбит/сдан кам бўлмаган маълумотларни узатиш тезлигидаги Интернет тармоғига уланиш имконияти билан таъминланиши барча соҳалар каби суғурта фаолиятини рақамли технологияларга асосланган ҳолда илдам ривожланиши учун шарт-шароитлар яратади.¹⁸ Зеро, мамлакатимизнинг барча ҳудудларида юқори Интернет тезлигини таъминламасдан туриб, наинки суғурта фаолиятини, балки бошқа соҳаларни ҳам рақамлаштириб бўлмайди.

2021 йилнинг 1 январь ҳолатига, республикада фаолият кўрсатаётган барча суғурта компанияларининг глобал Интернет тармоғида расмий веб-сайтлари мавжуд ва улар орқали фойдаланувчиларга зарур маълумотлар тақдим этиб борилмоқда. Сўнгги пайтларда суғурта компаниялари томонидан расмий веб-сайт платформалари орқали салоҳиятли истеъмолчиларга онлайн суғурта хизматлари кўрсатиш йўлга қўйилмоқда. Бироқ, суғурта соҳасига замонавий рақамли платформаларда ишлайдиган технологияларни жорий этиш талаб даражасида эмас.

Ўзбекистонда потенциал суғурта қилдирувчиларга онлайн режимда суғурта хизматларини кўрсатиш ривожланган давлатларнинг тегишли кўрсаткичларидан анча ортда қолмоқда. Масалан, бундан беш йил олдин Европада 99,3 млрд.евро миқдоридаги суғурта мукофотлари ёки умумий суғурта мукофотларининг 8,2 фоизи онлайн суғурта полисларини сотиш орқали келиб тушган. 2019 йил якунлари бўйича Россия Федерациясида глобал Интернет тармоғи орқали сотилган суғурта полислари бўйича 67,8 млрд.рубли миқдорида суғурта мукофотлари келиб тушган. Бу умумий суғурта мукофотларининг 4,6 фоизини ташкил этган.

Фикримизча, истиқболда анъанавий суғурта компаниялари билан бир қаторда рақамли суғурта компаниялари ҳам фаолият кўрсатиши кутилади. 2019 йилда Россия Федерациясида “Манго” рақамли суғурта компанияси фаолиятининг йўлга қўйилганлигини бунга мисол бўлади. Ушбу компания 60 рубль миқдоридаги ойлик суғурта мукофоти эвазига уй-жойларни ёнғин, сув босиши ва бошқа нохуш ҳолатлардан 3,0 млн.рублигача суғурта қилмоқда.¹⁹

¹⁸ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 5 октябрдаги “Рақамли Ўзбекистон – 2030” стратегиясини тасдиқлаш ва уни самарали амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-6079-сон Фармони.// <https://www.lex.uz/docs/5030957>.

¹⁹ Бывший топ-менеджер Mail.ru создаёт ИТ-страховую – без офисов, посредников и возни с бумагами. Интервью с Виктором Лавренко: как устроена «Манго», в чём беда традиционных страховых компаний и почему проблемные клиенты приносят пользу. <https://vc.ru/services/103056-byvshiy-top-menedzher-mail-rusoздаet-it-strahovuyu-bez-ofisov-posrednikov-i-vozni-s-bumagami>.

Афсуски, Ўзбекистон суғурта бозори бўйича келиб тушган суғурта мукофотларининг қанча қисми ёки неча фоизи глобал Интернет тармоғи орқали сотилган суғурта полислари бўйича келиб тушганлиги тўғрисида статистик маълумотлар мавжуд эмас. Суғурта соҳасини рақамлаштириш мақсадида электрон платформа яратиш, йирик интеграциялашган маълумотлар базасини шакллантириш учун катта миқдорда инвестициявий маблағларга эҳтиёж мавжуд. Шунингдек, барча суғурта операцияларини рақамлаштириш учун дастурий маҳсулотлар тизими етарли эмас. Қолаверса, суғурта компанияларининг мавжуд компьютерлари, сервер қурилмалари катта маълумотлар базасини хотирасида сақлаш қувватига эга эмас.

Суғуртанинг ихтиёрий ва мажбурий турлари, шу жумладан транспорт воситалари эгаларининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш бўйича электрон полисларни сотиш ва расмийлаштириш ишларини суғурта компанияларининг глобал Интернет тармоғидаги расмий веб-сайти орқали амалга ошириш етарли даражада йўлга қўйилмаган.

Суғурта фаолиятига рақамли технологияларни жорий этиш, мижозларга электрон суғурта хизматларини кўрсатиш ва бу йўналишдаги ишларнинг ҳуқуқий асосларини мустаҳкамлаш мақсадида қуйидаги таклифлар ишлаб чиқилди:

- суғурта компанияларини рақамли технологиялар асосида ишлашга қодир бўлган замонавий техника ва қурилмалар билан жиҳозлаш, суғурта фаолиятини рақамли платформага ўтказиш билан боғлиқ харажатларни молиялаштириш мақсадида халқаро молия ташкилотлари, хорижий давлатларнинг инвестицияларини беғараз, техник кўмак кўринишида жалб этиш;

- суғурта компанияларининг иш фаолияти хусусиятидан келиб чиқиб, замонавий дастурий маҳсулотлар яратиш, суғурта фаолиятини рақамлаштириш бўйича инновацион ғояларни ишлаб чиқиш имкониятига эга стартап компанияларини ташкил этиш, мамлакат миқёсида суғурта шартномаларини рўйхатга олишнинг ягона электрон маълумотлар базасини ишлаб чиқиш;

- суғурта фаолиятини рақамли технологиялар асосида самарали ташкил этиш, суғурта компаниялари ва суғурта қилдирувчиларга тегишли маълумотларнинг ишончли сақланиши ва муҳофаза этилишини таъминлаш чораларини кўриш, суғурта хизматларини глобал Интернет тармоғи орқали харид қилиш бўйича юридик ва жисмоний шахсларга имконият ва шарт-шароитлар яратиш;

- ихтиёрий ва мажбурий суғурта турлари, шу жумладан транспорт воситалари эгаларининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш бўйича электрон полисларни сотиш ва расмийлаштириш ишларини суғурта ташкилотларининг глобал Интернет тармоғидаги расмий веб-сайти орқали амалга ошириш.

Фойдаланилган манба ва адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг “Акциядорлик жамиятлари ва акциядорлар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида”ги Қонуни. // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси www.lex.uz.
2. Корпоратив бошқарув кодекси. // “Халқ сўзи”, 2016 йил 11 март.
3. Ўзбекистон Республикасининг “Суғурта фаолияти тўғрисида”ги Қонуни. 2002 йил 5 апрелда қабул қилинган. www.lex.uz.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 5 октябрдаги “Рақамли Ўзбекистон–2030” стратегиясини тасдиқлаш ва уни самарали амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-6079-сон Фармони. (www.lex.uz)
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ахборот технологиялари ва коммуникациялари соҳасини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони. 2018 йил 19 феврал. (www.lex.uz)
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сонли Фармони. (www.lex.uz)
7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2015 йил 24 апрелдаги ПФ-4720-сонли “Акциядорлик жамиятларида замонавий корпоратив бошқарув услубларини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони. // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси (www.lex.uz).
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 2 августдаги “Ўзбекистон Республикасининг суғурта бозорини ислоҳ қилиш ва унинг жадал ривожланишини таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4412-сон Қарори. (www.lex.uz)
9. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2018 йилнинг 3 июлида “Ўзбекистон Республикасида рақамли иқтисодиётни ривожлантириш бўйича чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-3832-сонли қарори. (www.lex.uz)
10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 2 августдаги “Ўзбекистон Республикасининг суғурта бозорини ислоҳ қилиш ва унинг жадал ривожланишини таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4412-сон қарори. (www.lex.uz)
11. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирининг 2013 йил 30 апрелдаги “Суғурталовчининг, суғурта брокерининг ҳамда улар алоҳида бўлинмаларининг раҳбарига ва бош бухгалтерига қўйиладиган малака талаблари тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида”ги 42-сон буйруғи. (www.lex.uz)
12. Ўзбекистон Республикаси Марказий банки бошқарувининг 2020 йил 25 майдаги “Тижорат банкларида корпоратив бошқарув тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида”ги 12/8-сон қарори билан тасдиқланган ва Адлия вазирлиги томонидан 2020 йил 30 июнда 3254-сон билан рўйхатга

- олинган “Тижорат банкларида корпоратив бошқарув тўғрисида низом”. (www.lex.uz)
13. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирининг 2008 йил 26 декабрдаги “Бизнес соҳаси учун суғурта хизматлари кўрсатишнинг ягона талаблари ва стандартлари тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида”ги 120-сон буйруғи. (www.lex.uz)
 14. Insurance Core Principles. Updated november 2018. International Association of Insurance Supervisors (IAIS). <https://www.iaisweb.org/page/supervisory-material/insurance-core-principles/file/77910/all-adopted-icps-updated-november-2018>.
 15. Michael Rothschild va Joseph E. Stiglitz. Competition and Insurance Twenty Years Later. The Geneva Papers on Risk and Insurance Theory Vol. 22, No.
 16. Шеннаев Х.М., Усмоналиев Б.У. Суғурта соҳасини рақамлаштиришнинг ўзига хос хусусиятлари. “Рақамли иқтисодиётни шакллантиришнинг хориж тажрибасидан самарали фойдаланиш йўллари” мавзусидаги халқаро онлайн илмий-амалий конференция материаллари. ТМИ. 2020 й. 20 май. Т.: 2020 й. 82-б.
 17. Шеннаев Х.М. Суғурта соҳасида рақамли технологияларни қўллашнинг баъзи масалалари. The International Online Conference Proceedings on Digital Economy: Impacts, Challenges and Prospects. 23rd of April 2020. Tashkent: Management Development Institute of Singapore in Tashkent. ISBN: 978-9943-4969-9-6. – p.162.
 18. Шеннаев Х.М. Суғурта хизматлари кўрсатишнинг инновацион йўналишлари. “Иқтисодиёт тармоқлари ва соҳаларига инновацияларни жорий этиш механизмларини такомиллаштириш” мавзусидаги республика онлайн илмий-амалий конференция тезислар тўплами. Ўзбекистон Республикаси Банк-молия академияси. 2020 йил 15 май. – Тошкент: “Молия” нашриёти, 2020. 409-б.
 19. Шеннаев Х.М. SOLVENCY II ва уни Ўзбекистон суғурта секторида жорий этиш истиқболлари. // “Молия ва банк иши” электрон илмий журнали, V сон. сентябрь - октябрь, 2020. -28-б.
 20. Фойдаланилган интернет сайтлари; www.kafolat.uz, www.uzbekinvest.uz, www.gross.uz, www.lex.uz, www.mf.uz, www.stat.uz.